

PRESS LAW IN ROMANIA, BETWEEN NECESSITY AND THE RISK OF IMPOSING CENSORSHIP

Georgiana Stănescu

Assist. Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: The Adoption of a press law in Romania is a topic that has born some controversy over the years and still it generates sensitivity to public opinion. Wanting to have control and, therefore, to censor the journalists, politicians have always tried to enact a law to determine the journalists to be more conservative when it comes to providing information. In the same time, some journalists want a press law to be adopted, arguing that such a law would make journalists become more prepared, especially when it comes to avoid system side-slips, which are increasingly common especially on television and online media.

Press Law no. 3/1974 was the last piece of legislation that regulated the overall work of journalists. It was in force until 2012, even though it was outdated and no longer applicable in Romania. Therefore, nowadays several laws are in place which contain provisions that regulate the activity of mass media. Such laws are the Civil Code, the Criminal Code, the Constitution, the Broadcasting Code or the Labour Code and a number of European directives, which are not unitary provided and would be a tremendous effort for a first timer in journalism to master them all. That is why a press law capable to unify those issues would be helpful.

This paper aims to analyze the pros and cons of adopting a media law in Romania, considering regulating efforts after the Revolution. The conclusion is that such a law is necessary for journalists, as long as it is made not to serve as a means of punishment and thus censorship would be imposed. However, such a law should provide clear regulations on newspapers that have changed almost entirely paper with online environment activity.

Keywords: media, law, censorship, journalists, politicians

1. Considerații introductive

Legea presei 3/1973, deși pare foarte greu de crezut a fost în vigoare și am regăsit-o în programul “Lex expert”, sistemul de legislație on-line, la zi, folosit de instanțele și parchetele din România, precum și de Ministerul de Justiție sau Curtea Constituțională până în vara anului 2012, când a fost abrogată tacit de Parlament. Menționăm că Legea presei nr. 3/1974 prevedea că “presa își desfășoară activitatea sub conducerea P.C.R.”, în condițiile în care în România este garantată libertatea de exprimare chiar prin textul legii fundamentale. În plus, presa avea “menirea să militeze permanent pentru traducerea în viață a politicii” și că “îndeplinește o înaltă misiune social-politică, slujind, prin întreaga sa activitate, cauza poporului, interesele supreme ale națiunii socialiste” (Legea 3/1973). Tot în Legea presei, în deplină contradicție cu primele articole, era stipulat faptul că “libertatea presei constituie un drept fundamental consfințit prin Constituție”. De asemenea era menționată și libertatea de opinie. Astfel, în legea presei era stipulat și că “tuturor cetățenilor le este garantat dreptul și le sunt asigurate condițiile de a-și exprima în presă opiniile în problemele de interes general și cu caracter public, de a fi informați asupra evenimentelor din viața internă și internațională” (Legea 3/1973). Legea presei s-a aplicat până la Revoluție. După acest moment, deși a mai fost în vigoare încă 22 de ani nu a mai avut aplicabilitate în totalitate. Doar câteva articole au fost invocate în instanțele românești, și anume cele referitoare la dreptul la replică, adică 72-75.

2. Tentativele de elaborare a unei legi a presei

După 90 au fost date mai multe hotărâri și ordonanțe care abrogau parțial legea presei, numai că, ele la rândul lor au fost abrogate. În anul 2000 a fost o nouă încercare de abrogare a legii presei, prin ordonanța de urgență 53. Prin aceasta, era parțial abrogată legea presei cu excepția articolelor 72-75. Această ordonanță a fost însă respinsă așa că până în vara anului 2012 am avut o lege a presei, care încălca drepturile și libertăților fundamentale.

Ordonanța 53/2000 nu a fost singura tentativă de a modifica Legea 3/1974. Un senator a inițiat un proiect privind exercitarea profesiei de jurnalist în anul 2011. Dar imediat ce a fost

făcut public, proiectul a stârnit numeroase controverse și critici din partea asociațiilor jurnaliștilor din România. Organizațiile profesionale din mass-media și organizațiile pentru protecția drepturilor omului au solicitat comisiei pentru cultură, artă și mijloace de informare în masă a Senatului respingerea acestui proiect de lege. Organizațiile semnatare au considerat că proiectul de lege încălcă prevederi fundamentale ale Constituției Romaniei, dar și norme internaționale care privesc libertatea de exprimare și libertatea presei, Oricum proiectul era în totală contradicție cu legislația din majoritatea covârșitoare a statelor Uniunii Europene. Proiectul încălca grav libertățile individuale, condiționând practicarea profesiei de jurnalist de obținerea unei "carti de jurnalist" și de efectuarea unor examinări psihologice periodice; ignora modul în care funcționează o redacție prin introducerea obligativității cabinetelor jurnalistice; dar și a unor concepte absurde din punct de vedere juridic, precum „cvasi-delictul de presă”. Astfel, proiectul de lege propunea ca jurnaliștii să își poată desfășura activitatea doar dacă sunt posesorii unor "carti de jurnalist" (www.senat.ro L162/2011 ,).

Conform proiectului Legii privind profesia de jurnalist, poate exercita în acest domeniu persoana care îndeplinește cumulativ următoarele condiții: “are capacitatea de exercitare a drepturilor civile; este aptă din punct de vedere psihic pentru exercitarea profesiunii, fapt ce este constatat prin examen psihologic efectuat o dată la trei ani; nu a fost condamnată penal definitiv pentru: furt, viol, talharie, crimă, escrocare, trădare de țară și alte fapte incompatibile cu morala social” (www.senat.ro). In plus, în proiect era stipulat că profesia de jurnalist este incompatibilă cu: “ocupații care lezează demnitatea și independența profesiei de jurnalist sau bunele moravuri sau cu exercitarea nemijlocită de fapte materiale de comerț. Conform proiectului, activitatea jurnalistică se putea desfășura doar în cadrul unor cabinete jurnalistice individuale sau asociate. Totodată propunea și înființarea unui Colegiu Național al Jurnaliștilor cu atribuții preponderent de organizare, dar și cu posibilitatea de ridicare a dreptului de a profesa, pentru incompatibilitățile expuse mai sus.

Mai mult decât atât, potrivit acestui proiect ar fi trebuit să se înființeze o instituție numită Ombudsman care ar fi trebuit să aplice sancțiuni pentru încălcarea legii, precum prezentarea unor știri, reportaje sau interviuri care nu provin de la un ziarist care să pose de jurnalist. Prevederile acestui proiect contravin principiilor constituționale și normelor și modelelor europene, încât fac proiectul de lege inacceptabil. Proiectul de lege a stârnit stupefacție și îngrijorare la nivel european

și adoptarea lui ar fi supus Parlamentul României unor critici dure. Din fericire, proiectul nu a trecut de Comisia Senatului.

O altă tentativă de reglementare a acestui domeniu a apărut tot în anul 2011, chiar de Ziua Mondială a Libertății Presei. Atunci mai multe organizații media au dat curs cererii unui senator maghiar și au depus o propunere de reglementare a profesiei de jurnalist. Organizațiile au arătat că proiectul lor "se bazează pe studiile de impact realizate în 2009 de Guvernul României înainte de elaborarea proiectelor celor 4 noi coduri: Codul Penal, Codul civil, Codul de procedură penală și Codul de procedură civilă".

Proiectul de "lege a presei" depus de organizațiile respective la Parlament ocupa jumătate de pagină și avea doar cinci articole, inclusiv unul privind abrogarea legii presei din RSR (nr.3/1974) și unul privind intrarea în legalitate a documentului, după publicarea în Monitorul Oficial. Prevedea că "în România, presa este liberă, oricare formă de cenzură este interzisă. În plus, constituie cenzură orice formă de interzicere sau împiedicare, inclusiv pe cale judecătorească, de publicare a unui material jurnalistic, în întregime sau în parte, într-o singură apariție sau în serial ". În plus, era reglementată libertatea presei care "nu poate fi restrânsă pentru protejarea unui alt drept, interes sau valoare socială decât dacă restrângerea este prevăzută de lege, este proporțională cu scopul urmărit și este necesară într-o societate democratică ".

Expunerea de motive a fost însă destul de bine argumentată. Astfel, s-a arătat că proiectul de lege, în forma propusă, de organizațiile de presă răspunde nevoii de a proteja dreptul fundamental la libertatea de exprimare și libertatea presei, exercitate în virtutea asigurării dreptului la informare al cetățenilor, așa cum sunt aceste drepturi definite de Constituția României și de tratatele fundamentale la care România este semnatară. Reprezentanții jurnaliștilor au mai arătat că "presa din România este supusă unor presiuni politice și economice continue. În 2016, România s-a situat pe locul 49 în clasamentul mondial al libertății presei ("Press Freedom Index 2016"), realizat de organizația Reporteri fără Frontiere. Clasarea proastă a României are drept cauze principale: inițiativele legislative care au limitat libertatea presei, agresiunile și amenințările la adresa jurnaliștilor, gesturile abuzive ale autorităților." (www.rsf.org)

Ultima tentativă de a reglementa libertatea de exprimare la nivel intern a fost anul trecut. Nu a fost elaborat un proiect de lege a presei, ci o lege a defăimării care interzicea calomnia pe toate canalele mass-media (www.cdep.ro). Legea defăimării a avut un traseu spectaculos, iar în

două săptămâni a trecut de comisiile din Parlament. Foarte multe nume importate de pe scena politică și reprezentanți diplomatici au contestat oportunitatea așa-zisei poliții a interesului. În ultima variantă adoptată de senatori, defăimarea socială putea fi sancționată cu amenzi între 1.000 și 30.000 lei, dacă vizează o persoană fizică, respectiv între 2.000 și 60.000 de lei, dacă e vizat de un grup social. Iar grupurile erau definite inclusiv în funcție de apartenență politică și avere. Legea nu a fost adoptată de Camera Deputaților, ci a fost retrimisă la comisii.

3. Necesitatea adoptării unei legi a presei

La prima vedere, actul normativ este unul ușor de conturat –o lege a presei - însă în realitate demersul este destul de complicat, deoarece, presa se află în continuă mișcare, este veșnic în schimbare, se reinventează parcă pe zi ce trece, odată cu dezvoltarea fulminantă a mijloacelor de comunicare. Astfel, parcă în permanență rămâne cel puțin un aspect, un amănunt pe care legiuitorul nu l-a prevăzut sau chiar dacă ar vrea este foarte greu să-l facă în totalitate. Exemplele în acest sens sunt nenumărate, pornind de cea mai mare provocare care este internetul, ca parte a New Media, întrucât este un sistem destul de greu controlabil din punct de vedere juridic, având acoperirea atât de mare și implicit o imensă libertate oferită tocmai de această arie largă și ajungând până la clasicul ziar pe print. (Bougnoux D, 1993)

În prezent, în România sunt în vigoare o serie de legi, poate chiar prea multe, care reglementează și sancționează acțiunile mass-media precum *Legea audiovizualului*, *Legea informațiilor clasificate*, *Legea 544* privind accesul la informațiile de interes public, *Legea de organizare și funcționare a SRTV și SRR*, *Codul Penal*, legile antidiscriminare, *Codul Civil*, sau *Codul Penal*. Așadar există mai multe acte normative interne și internaționale după care se ghidează jurnaliștii și, care, în același timp, le limitează libertatea de exprimare însă consider este mare nevoie de o lege a presei, așa cum există în cele mai multe dintre statele Uniunii Europene și nu numai. (Nel N., 1998) Este nevoie de un act unitar care să înglobeze toate prevederile pentru ca jurnaliștii să nu ajungă în situația de a nu cunoaște legea, prevederile fiind atât de dispersate.

Pe de altă parte, putem constata că există multe prevederi sancționatoare, iar adevărata problema este ce anume și cine apără un jurnalist de abuzurile unui patron, în contextual în care nu are o Lege a presei, iar foarte mulți jurnaliști nu se pot folosi de clauza de conștiință din

Codul muncii pentru că nu au contracte de muncă, ci sunt plătiți în baza unor contracte de drepturi de autor. (Codul muncii, Legea 53/2003)

În plus, adoptarea unei legi a presei este necesară și sub aspectul ocrotirii demnității acestei profesii pentru că asistăm tot mai des la o trivializare a programelor Tv, inclusiv a celor de știri. (S. Bernard, 2006) Acest aspect va fi însă foarte greu de reglementat pentru că ar trebui precizat în detaliu ce anume și ce nu ar trebui publicat, dat la televizor sau postat pe internet.

4. Ce ar trebui să conțină o lege a presei

O lege a presei ar trebui să contureze foarte clar domeniul media care este foarte larg, având în vedere dezvoltarea continuă a mijloacelor de exprimare. Ar trebui așadar să dea definiții clare unor instituții și atribuțiilor acestora. De asemenea, trebuie să se ghideze după mai multe principii. Aceste principii pot fi sintetizate în trei ipostaze: (1) libertatea de exprimare și implicit libertatea presei trebuie garantate pentru că reprezintă garantul democrației (2) reglementarea acestui domeniu trebuie făcută într-un singur sistem, pentru a avea o eficiență mult mai mare (3) Media trebuie atent supravegheată pentru că a ajuns să influențeze tot bunul mers al societății.

Organizarea instituțiilor media ar trebui, de asemenea, să nu lipsească din legea presei, iar aceasta ar trebui să conțină detalii despre dreptul de a fonda publicații și posturi de radio sau televiziune, modul de înregistrare a instituțiilor media, încetarea activității, conducerea instituțiilor media sau reglementarea relațiilor dintre patron și redacție, statutul sau finanțarea acestora

Un alt aspect important care ar trebui reglementat prin legea presei este difuzarea informației, modul în care aceasta ar trebui verificată înainte de a o prezenta publicului sau nedivulgarea sursei care furnizează informația.

Majoritatea actelor normative internaționale, specifice acestui domeniu conțin dispoziții referitoare la drepturile și obligațiile jurnaliștilor, de aceea și o lege a presei din România ar trebui să prevadă aceste aspecte precum conturarea profesiei de jurnalist cu drepturile și limitele ei, modul de acreditare al jurnaliștilor, egalitatea acestora în obținerea informațiilor de la instituțiile publice precum și răspunderea acestora în cazul încălcării legii.

O presă liberă este cu adevărat liberă dacă este permisă și garantată în același timp și libertatea jurnaliștilor străini, de aceea o lege a presei ar trebui să conțină prevederi referitoare la acest aspect în concordanță cu acordurile și normele internaționale specifice.

Reglementarea clauzei de conștiință a jurnaliștilor nu ar trebui omisă din legea presei, pentru că, cel puțin teoretic, ar limita astfel presiunile făcute de patroni sau șefi asupra acestora pentru a scrie sau nu un subiect anume.

Însă, mai presus de orice, o lege a presei ar trebui să conțină dispoziții clare cu privire la canalele new media. În ultimul timp, pe internet au circulat imagini de o violență ieșită din comun sau cu un puternic impact emoțional, precum cele din urma incendiului din clubul Colectiv, imaginile cu execuțiile jihadiștilor de la ISIS sau imaginile din urma atentatelor teroriste din ultimii doi ani. Pe foarte multe bloguri sau rețele de socializare au fost difuzate imagini în forma lor brută, iar acest aspect a dat naștere unor stări emoționale ieșite din comun pentru privitor. Nu de puține ori, acesta se pune în pielea celui aflat în suferință și îi cauzează un discomfort emoțional. Ori acest privitor trebuie protejat. Dacă televiziunile sunt obligate să menționeze că urmează imagini cu un puternic impact emoțional, iar cadrele trebuie blurate, pe internet nu există nicio interdicție în acest sens, așa că pe bloguri pot să apară tot felul de imagini violente fără ca privitorul să fie protejat, iar cel care le postează să fie sancționat. Astfel, în legea presei ar trebui să apară prevederi clare prin care cel care accesează o pagină să fie avertizat după ce a dat click pe un anumit subiect că urmează să apară imagini șocante, iar pentru protecția copiilor care accesează tot mai des site-urile fără să fie supravegheați să fie blurate scenele violente, întocmai ca la TV.

Nu în ultimul rând ar trebui menționat faptul că o lege a presei nu ar trebui elaborată cu scop sancționator, ci pentru a fi un punct de reper pentru cei care lucrează în domeniu, pentru a da un plus de calitate mijloacelor de exprimare în masă.

5. Concluzii

Așa cum precizam mai sus, în prezenta lucrare am arătat că este absolut necesar și în același timp și-ar dovedi utilitatea ca reglementările ce țin de libertatea de exprimare și limitele acesteia să îmbrace forma unui singur proiect și anume o lege a presei. Consider necesară inițierea unui act normativ, care să cuprindă toate aspectele juridice legate de libertatea de

exprimare, dar și modul de funcționare a instituțiilor media. Un asemenea demers ar fi util în primul rând pentru jurnaliștii tineri care încă nu sunt familiarizați cu toate aceste aspecte, iar teama de a greși ar fi eliminată. De asemenea, o lege a presei care ar stabili un regim juridic al imaginilor postate pe internet ar fi de mare ajutor pentru că ar elimina derapejele legate de filmulețele cu un puternic impact emoțional care în acest moment sunt publicate fără restricții. Totodată, un astfel de act normativ ar reprezenta un garant al respectării libertății de exprimare și un mijloc de protecție împotriva patronilor trusturilor de presă care exercită presiuni asupra jurnaliștilor pentru a scrie sau a nu scrie despre un anumit subiect.

Toate aceste aspecte pozitive ale unei legi a presei ar fi însă umbrite dacă o astfel de lege ar conține limitări grave ale libertății de exprimare, limitări dorite spre exemplu de politicieni care și-ar dori ca un astfel de act normativ să fie un scut în fața anchetelor jurnalistice.

Așadar pentru ca o lege a presei să își dovedească într-adevăr utilitatea în actuala ambianță constituțională trebuie să fie realizată în deplin acord cu asociațiile de jurnaliști, precum și cu legislația europeană.

BIBLIOGRAPHY:

1. Bounoux Daniel, *Science de l'information et de la communication*, Ed. Larousse, Paris, 1993; p.23
2. Bourdon Jerome, *Introduction aux medias*, Ed.Eyrolles, Paris, 1997; p.68
3. Bourdieu Pierre, *Sur la television; suivi de l'emprise du journalisme*, Ed. Liber Raisons D'agir Eds, Paris, 1996; p.198-221
4. Breton Philippe, *L'utopie de la communication. Le mythe du village planétaire*, Ed.La découverte Poche, Paris, 1997; p.69
5. Herjeu Radu, *Oglinda Mișcătoare*, Ed. Fundației România de Măine, București, 2000, p. 18
6. Lippmann Walter, *The Phantom public*, Ed. Harcourt Brace Jovanovich, New York, 1925, p. 13
7. Nel Noel – *Audiovisuel et communication*, A. Colin, Paris, 1998, p. 34
8. Noelle-Neumann, *The spiral of silence. Public opinion, our social skin*, Ed. The University of Chicago Press, Chocago, 1984; p.102

9. Osgood Charles , *A vocabulary for Talking about Communication*, Ed. Penguin Books, Londra,1987; p. 31
10. Popa Dorin, *Mass-media, astăzi*, Ed. Institutul European, Iași, 2002, p.28
11. Stiegler Bernard, *La télécratie contre la démocratie*, Ed.Flammarion, Paris, 2006, p. 41
12. Stovall James Glen, *In writing for the mass media*, Ed.Metropol, Knoxville 1992;
13. Constituția României
14. Legea 3/1973
15. Legea 53/ 2003
16. www.cdep.ro
17. www.senat.ro
18. www.rsfo.org